

2-TOM, 3-SON

ZAMONAVIY INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TADBIRKORLIK
SOHASI LEKSIK BIRLIKLARI

Raxmonova Sardora Muminjonovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Ingliz tili amaliy fanlar №2 kafedrasida
katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada o'zbek va ingliz tizimlaridagi tadbirkorlik faoliyati shakllarining qiyosiy tahlili keltirilgan qonun; ikki tilda huquqiy tushunchalarning ma'nolari hajmidagi sezilarli farqlarni ochib beradi, tarjima bo'yicha tavsiyalar beradi. Qarama-qarshi tarzda, tadbirkorlik faoliyatining turli shakllari, kompaniyaning ta'sis hujjatlari kabi mavzularni tavsiflash uchun ishlatiladigan atamalar ko'rib chiqiladi. Ta'kidlanishicha, eng katta muammolar tarjima qilish va tushunish ekvivalent bo'lmagan va qisman ekvivalent lug'at tufayli yuzaga keladi.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik faoliyati shakllari, yuridik terminologiyaning tarjimasi, qiyosiy tahlil, aksiyador, sertifikat

Kirish. O'zbek terminologiya fondini to'ldirish va boyitish jarayoni bugungi kungacha davom etmoqda. Til imkoniyatlarini kengaytirish uchun turtki - iqtisodiy faoliyatning yangi sohalarining paydo bo'lishi va rivojlanishi. Tan olish kerakki, yangi iqtisodiy tushunchalar o'zbek tiliga tom ma'noda kirib keldi va iqtisodchilarni yangi iqtisodiy makonda hayotga intilayotgan atamalarning eng adekvat variantlarini sinab ko'rish uchun til modellaridan foydalanishga majbur qildi. Rejali iqtisodiyot davrining o'rnatilgan standartlashtirilgan lingvistik tushunchalari barbod bo'ldi, chunki mavjudlari iqtisodiy sohadagi "yangi" hodisalarni to'liq aks ettira olmadi. Iqtisodiy faoliyatning deyarli barcha sohalarini eng qadimiy bank sektoridan tortib, o'ta yangi yo'nalish – onlayn savdogacha bo'lgan yangi shartlar bilan to'ldirildi. Hozirgi vaqtda o'zbek iqtisodiy terminologiyasini boyitishning asosiy manbalari ingliz va rus tillaridir. Bu tillardan o'zlashtirilgan moliyaviy-iqtisodiy tushunchalar oqimi va u bilan birga o'zbek tiliga kiritilgan atamalar qatori uning mulkiga aylanadi.

Ingliz tilini o'rganuvchilar uchun *New Oxford Business English Dictionary* va *"Dictionary of Commonly Used Terminology of the English Language of Business Communication"* ni taqqoslash ular o'rtasida funktsional farqlar mavjud degan xulosaga kelishimizga imkon beradi. *New Oxford Business English Dictionary for Learners of English* mualliflari uchun eng muhim jihat lingvistik jihat - keng ko'lamlil haqiqiy materiallarda so'zlarning ma'lum ro'yxatidan foydalanish chastotasi. *New Oxford Business English Dictionary* - birinchi navbatda kontseptual mezonga asoslanadi va taqdim etilgan

2-TOM, 3-SON

asosiy lug'atda tadbirkorlik qatlamining ingliz tilining barcha talabalari duch keladigan tushunish muammosini hal qilish qobiliyatini ta'kidlaydi.

Keling, leksik materialning keyingi manbasiga murojaat qilaylik. *The Intelligent Business Training Course* (Pearson Education Limited, 2006) 15 bo'limdan iborat. Ushbu qo'llanmada muhokama qilingan muammolar uchun butun kitobning asosiy lug'atini o'z ichiga olgan tematik lug'at katta ahamiyatga ega. Lug'atdagi har bir so'z talqin, qisqacha grammatik tavsif, illyustrativ jumla, ba'zi hollarda - ildiz so'zlar, sinonimlar va Amerika yozishmalari bilan ta'minlangan. Misol tariqasida "**share**" atamasi bilan birga keladigan hamma narsani keltiramiz:

Share-hissa kompaniya kapitali birligi. Ro'yxatdagi kompaniyalarning aksiyalarini fond birjasida sotib olish va sotish mumkin: investorlar kompaniya aksiyalari uchun yuqori narxni to'lashlari kerak.

shareholder n - aksiyadorlar
share certificate-aksiya sertifikatini,
share dealing-aksiyalar muomalasi,
share issue-aksiyalar chiqarilishi,
share price-aksiyalar narxi.

Bir tomondan yo'nalishning quyidagi bo'limlari, boshqa tomondan tegishli leksik birliklar keltirilgan:

Bo'lim 1. *Alliances acquisition-birlashma sotib olish, corporate culture-korporativ madaniyat, merger-birlashish, multinational-ko'p millatli, shareholding-aksiyalar, strategic alliance-strategik ittifoq.*

Bo'lim 2. *Projects allocate-loyihalarni ajratish, budget - byudjet, contract - shartnoma, controller - nazoratchi, delay-kechikish, estimate - baholash, project-loyiha, schedule-jadval.*

Bo'lim 3. *Teamworking accomplish-jamoada ishlash, assignment-topshiriq, collaboration-hamkorlik, commitment-majburiyat, deadline-muddati, facilitator-yordamchi, goal-maqсад, team - jamoa*

Bo'lim 4. *Information data-axborot ma'lumotlar, database-ma'lumotlar bazasi, hardware-apparat, information - axborot, measurement-o'lchov, network-tarmoq, process-jarayon, spreadsheet - elektron jadval, surveillance-kuzatuv.*

Bo'lim 5. *Technology - texnologiya, chief technology officer-bosh texnologiya xodimi, download - yuklab olish, invention - ixtiro, nanotechnology - nanotexnologiya, revolution-inqilob, telecommunications - telekommunikatsiya.*

2-TOM, 3-SON

Bo'lim 6. *Advertising audience - reklama auditoriyasi, billboard - reklama taxtasi, commercial-tijorat, display-displey, exhibition - ko'rgazma, media-ommaviy axborot vositalari, product demonstration - mahsulotni namoyish qilish, product placement-mahsulotni joylashtirish, sponsor - homiy, telemarketing-telemarketing.*

Bo'lim 7. *Law-qonun, attorney-advokat, damages - zarar, compensation-kompensasiya, defendant - sudlanuvchi, fee-haq, lawsuit - da'vo, court case-sud ishi, legal action-huquqiy harakat, legal department-yuridik bo'lim, litigate -sud jarayoni.*

Bo'lim 8. *Brands-brendlar, corporate identity - korporativ identifikasiya, creative director - ijodiy direktor, distribution-tarqatish, model-model, positioning-joylashishni aniqlash, pricing-narxlash.*

Bo'lim 9. *Investment - investisiya, blue-chip shares-ko'k chipli aktsiyalar, business plan - biznes-reja, dividend - dividend, entrepreneur-tadbirkor, prediction - bashorat, fortune - boyluk, profitable-daromadli, lucrative-foydali, trader -savdogar.*

Bo'lim 10. *Energy-energiya, alternative energy - muqobil energiya, renewable energy-qayta tiklanadigan energiya, crude oil - xom neft, crude - xom, end user - oxirgi foydalanuvchi, fossil fuel - qazilma yoqilg'i, fuel -yoqilg'i, gasoline-gaz, petrol-benzin, nuclear power-atom energetikasi, power plant - elektr stantsiyasi, reserve-zaxira, scarcity-tanqislik, sustainability-barqarorlik, renewable-qayta tiklanadigan.*

Lug'at materialini diqqat bilan ko'rib chiqish bizga ba'zi xulosalarni chiqarishga imkon beradi. Lug'at tadbirkorlik sohasi ingliz tilining turli so'z qatlamlarini birlashtiradi. masalan: *budget-byudjet, budgetary-hamyonbop, entrepreneur-tadbirkor, entrepreneurship - tadbirkorlik, motivation - motivasiya, motivate - motivasiya berish.*

Strategik uyushmalar kompaniyalarga resurslarni almashish imkoniyatini beradi. Bu afzalliklarni yaratadi va bozor ulushining oshishiga va raqobatbardoshlikning oshishiga olib keladi. Ommaviy kompaniyalar, ittifoq tuzishda aktsiyadorlar qiymatini oshirishga umid qilmoqdalar. Korporativ uyushmaning ko'plab turlari mavjud. Korporativ sheriklik ikki yoki undan ortiq kompaniya ma'lum bir loyiha yoki missiya bo'yicha hamkorlik qilishga qaror qilganda shakllanadi. Kompaniyalar birlashganda, bu birlashish deb ataladi. Agar bitta kompaniya boshqasini sotib olish uchun muvaffaqiyatli sotib olish taklifini amalga oshirsa, u sotib olish deb ataladi.

Resurslar, raqobatbardoshlik, aktsiyadorlar qiymati va sotib olish taklifi kabi umumiy LBlar lug'atga kiritilmagan.

Leksik materialni tematik tashkil etish o'zbek tilida so'zlashadigan talabalarni asosiy tadbirkorlik sohasida o'qitish uchun katta ahamiyatga ega, ammo tadbirkorlik aloqalarida ingliz tilini o'rganish jarayonida ishtirok etadigan birliklar hajmini muqarrar ravishda

2-TOM, 3-SON

cheklaydi. Ish dunyosining tizimli rivojlanishi uchun juda zarur bo'lgan ko'plab ishlatiladigan LBlar ko'rib chiqilayotgan o'quv kursining 10 tematik bo'limlaridan tashqarida, masalan, aktivlar, bo'linish, flotasiya, daromadlar, qo'shilish, schyot-faktura, majburiyatlar va boshqalarni ham qo'llash mumkin.

Shunday qilib, tez-tez ishlatiladigan tadbirkorlik sohasidagi LBlarning haqiqiy mavjudligini muhokama qilishni yakunlab, shuni ta'kidlash kerakki, tadbirkorlik sohasida ingliz tilining ushbu lug'at qatlamiga har doim ham etarlicha e'tibor berilmaydi. Ushbu turdagi tadbirkorlik sohasidagi LBlarni konseptual jihatdan ongli va mazmunli ravishda faqat professor T. B. Nazarovaning (T.B.Nazarova, 2002) "ishbilarmonlik muloqotining ingliz tili terminologiyasining lug'ati" da ochib berilgan. Ishbilarmonlik va Moliya so'zlari ro'yxatida asosiy tadbirkorlik sohasidagi LBlar alifbo tartibida xizmatdagi so'zlari va umumiy tilda umumiy so'zlar bilan birga keltirilgan. New Oxford Business English Dictionary da 1000 ta eng muhim so'zlar o'rganilib korpusda chastota mezon bilan qat'iy muvofiq tanlangan va biznes dunyosida o'zbek tilida so'zlashuvchi talabalarning yetarlicha tushunishida asosiy elemelarni tushuntiradi.

Intelligent Business kitob mualliflari leksik materialni taqdim etishning tematik printsipini joriy qiladi, ammo ularning innovasion lug'atida konseptual jihatdan ko'ra lingvistik jihat ustunlik qiladi. Zamonaviy ingliz tilida ishbilarmonlik aloqalari asoslarini samarali o'qitishda til va konseptual komponentlarning maqbul kombinasiyasi muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Zamonaviy ingliz va o'zbek tilining umumiy iste'mol tadbirkorlik LBlarini tahlil qilishda biz turli lug'atlardan foydalandik va ularning har biri noyobdir. Ishbilarmonlik aloqalari uchun ingliz tilining tez-tez ishlatiladigan terminologiyasi lug'atida 850 ta sarlavha so'zlari mavjud bo'lib, ularning har biri ingliz va o'zbek tillarida talqin, o'zbek tilidagi ekvivalenti (yoki ekvivalentlari) va haqiqiy kollokatsiyalar va kontekstlar ro'yxati bilan birga keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A large encyclopedic dictionary. SPb., 1998.
2. The Great Soviet Encyclopedia. M., 1950.
3. Vorkachev S. G. Happiness as a linguocultural concept. M.: ITDGK "Gnosis", 2004.
4. Karasik V. I. The language circle: personality, concepts, discourse. Volgograd: Change, 2002
5. Nazarova T.B. Словарь общеупотребительной терминологии английского языка делового общения/Dictionary of General Business English Terminology, Астрель, 2002

